

Wie participeert niet?

Deelname van personen met een functiebeperking aan verschillende domeinen van het maatschappelijke leven

Dirk Moons, Guy Pauwels & Jo Noppe

Studiedienst van de Vlaamse Regering

D/2014/3241/015

Samenvatting

Dit webartikel is het tweede in een reeks over de participatie van kansengroepen op verschillende domeinen van het maatschappelijke leven. In dit webartikel wordt op basis van de resultaten van de SCV-survey van de Studiedienst van de Vlaamse Regering ingegaan op de participatie van personen met een functiebeperking. In een eerder webartikel kwam al de maatschappelijke participatie van ouderen aan bod.

Uit de gepresenteerde cijfers blijkt in eerste instantie dat personen met een functiebeperking op nagenoeg alle onderzochte levensdomeinen minder participeren dan personen zonder een functiebeperking (de sociale contacten, deelname aan het verenigingsleven en politieke participatie uitgezonderd), zelfs als rekening wordt gehouden met een hele reeks andere achtergrondvariabelen. Tegelijk bestaan er ook binnen de groep van personen met een functiebeperking grote participatieverschillen. Achtergrondkenmerken die bij een groot aantal maatschappelijke domeinen een effect hebben, zijn: de mate van hinder die men ondervindt bij dagelijkse bezigheden, het opleidingsniveau, het huishoudinkomen en de bewonerstitel (huurder/eigenaar). Personen met een functiebeperking die voortdurend hinder ondervinden bij hun dagelijkse bezigheden, participeren minder dan zij die af en toe hinder ondervinden, hogeropgeleide personen met een functiebeperking participeren meer dan lageropgeleide personen met een functiebeperking, personen met een functiebeperking met een hoger huishoudinkomen participeren meer dan diegenen met een lager inkomen en personen met een functiebeperking die eigenaar zijn van hun woning participeren meer dan zij die huren.

Bij nagenoeg alle onderzochte domeinen van het maatschappelijke leven is de participatiegraad van personen met een functiebeperking sinds de publicatie uit 2007 niet significant toe- of afgenomen. Enkel het internetgebruik nam net zoals bij de totale bevolking duidelijk toe. De politieke participatie nam net als bij de totale bevolking af.

Tot slot blijkt dat het aandeel personen met een functiebeperking dat aan geen enkel van de onderzochte domeinen participeert, dubbel zo hoog ligt dan bij de totale bevolking. Daarbij is het vooral de groep met veel hinder in de dagelijkse bezigheden die niet-participatie cumuleert.

Inleiding

In 2007 schreven Guy Pauwels en Jan Pickery een SVR-rapport over de participatie van verschillende kansengroepen: 'Wie participeert niet? Ongelijke deelname aan het maatschappelijke leven in verschillende domeinen'. De bevindingen van dit rapport werden veelvuldig gebruikt in beleidsnota's, beleidsbrieven en andere beleidsrelevante publicaties van de Vlaamse overheid.

We zijn nu 7 jaar verder en er zijn ondertussen over dit onderwerp heel wat nieuwe data beschikbaar. Daarom werd door de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) het plan opgevat om in een reeks SVR-webartikelen onder de titel 'Wie participeert niet?' deze nieuwe gegevens te presenteren en te analyseren. In elk webartikel wordt de focus gericht op één bepaalde kansengroep. De eerste groep die onder de loep genomen werd, waren de ouderen (Noppe e.a., 2012). In deze editie komen personen met een functiebeperking aan bod. Bedoeling is om vooral gebruik te maken van de resultaten van de 'Sociaal en Culturele Verschuivingen Survey' (SCV-survey) van SVR, waar nodig zinnig aangevuld met andere datasets.

Er wordt in deze reeks telkens eenzelfde format en opbouw gebruikt. Als eerste worden per levensdomein de meest recente gegevens gepresenteerd over de positie van de kansengroep. Daarnaast wordt nagegaan of er binnen de kansengroep zelf opvallende verschillen bestaan tussen bepaalde deelgroepen. Daarbij worden telkens dezelfde achtergrondvariabelen in rekening gebracht als in het SVR-rapport van Pauwels en Pickery (2007): leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, het al dan niet hebben van een functiebeperking, huishoudinkomen en huishoudtype. Omwille van het feit dat het huishoudinkomen een onvolledige benadering vormt van het werkelijke welvaartsniveau van het huishouden - het huishoudinkomen houdt geen rekening met het eventueel opgebouwde vermogen (Cantillon e.a., 2009) - wordt de lijst van achtergrondvariabelen nog aangevuld met de bewonerstitel van het huishouden (eigenaar of huurder). De bewonerstitel wordt daarbij gezien als een bijkomende aanduiding (proxy) van het welvaartsniveau van het gezin.

Er wordt ook telkens nagegaan of de situatie van de kansengroep in positieve of negatieve zin geëvolueerd is sinds het verschijnen van het SVR-rapport van Pauwels en Pickery in 2007. In de uitleiding van het webartikel wordt ten slotte ingegaan op de aanwezigheid van gecumuleerde niet-participatie, dat wil zeggen het tegelijk niet-participeren in de verschillende levensdomeinen.

Participatie wordt hier begrepen als een activiteit van het individu, een door een persoon gesteld gedrag. Iemands politieke interesse komt bijvoorbeeld niet aan bod, het gedrag dat daaruit voortkomt (deelname aan activiteiten gericht op het beïnvloeden van de politieke beleidsvoering) wel. De keuze van de vormen van participatie die aan bod komen in deze reeks is gebaseerd op de verwijzingen naar maatschappelijke participatie van kansengroepen in het Pact 2020 dat door de Vlaamse Regering in 2009 werd afgesloten met de sociale partners en de middenveldorganisaties. In doelstelling 2 van het Pact 2020 wordt verwezen naar de evenredige arbeidsdeelname van kansengroepen, hun deelname aan cultuur, sport en het verenigingsleven, hun internetgebruik en politieke participatie en hun sociale contacten.

Alvorens in te gaan op de analyseresultaten dient het begrip 'functiebeperking' duidelijk omschreven te worden. We vertrekken daarbij vanuit het gangbare begrip 'handicap'. 'Handicap' is echter een begrip met 'rafelranden' (Verbelen e.a., 2005). Er zijn verschillende invalshoeken mogelijk. Enerzijds zijn er beleidsdefinities, zoals die terug te vinden zijn in wetteksten en administratieve documenten. Anderzijds zijn er wetenschappelijke definities, die handicap in wetenschappelijke termen trachten te omschrijven (Verlet e.a., 2013). Omdat het een richtinggevend beleidskader is, zowel op mondiaal vlak als op niveau van de Europese landen en regio's, nemen we hier het Verdrag van de Verenigde Naties betreffende de rechten van personen met een handicap uit 2006 als uitgangspunt. Dit VN-Verdrag heeft het over 'personen met

langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuigelijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.’ (Verenigde Naties, 2006). Deze definitie hanteert een sociaal model van handicap, waarin de leefomgeving mogelijk diverse drempels opwerpt die een volwaardige maatschappelijke participatie van personen in de weg staan. Het hebben van een langdurige aandoening is dus een noodzakelijke voorwaarde, maar is op zich niet voldoende. Het probleem is niet de medische aandoening op zich, maar het participatieprobleem dat erdoor ontstaat (Samoy, 2012). Om dat te benadrukken, spreken we in wat volgt over personen met een functiebeperking en niet over personen met een handicap.

Het VN-Verdrag introduceerde expliciet het streefdoel dat personen met een functiebeperking op gelijkwaardige wijze als personen zonder functiebeperkingen moeten kunnen participeren aan de samenleving. Onder meer naar aanleiding van dit Verdrag heeft de Vlaamse Regering duidelijke afspraken vastgelegd over participatiekansen van personen met een functiebeperking in verschillende levensdomeinen (Vlaamse Regering, 2009) en werd deze groep expliciet aan het Vlaamse gelijkheidsbeleid toegevoegd (Smet, 2009). Er werd een Doelstellingenkader Handicap 2010-2014 en een bijhorend Actieplan Handicap 2012-2014 opgesteld waarbij onder meer wordt ingezet op de monitoring van de maatschappelijke positie van personen met een functiebeperking. Het Steunpunt Gelijkekansenbeleid is momenteel bezig met de opmaak van een eerste editie van een algemeen monitorrapport over de positie van personen met een functiebeperking.

Om een zicht te krijgen op de mate van participatie van personen met een functiebeperking aan verschillende domeinen van het maatschappelijke leven, maken we hier gebruik van de gegevens van de SCV-survey van de Studiedienst van de Vlaamse Regering. Deze survey peilt jaarlijks bij een representatieve steekproef van Vlamingen van 18 jaar en ouder (circa 1.500 personen) naar opvattingen, overtuigingen en gedragingen rond diverse maatschappelijke en beleidsrelevante thema’s. Op het vlak van de steekproefgrootte stelt zich in het licht van de specifieke focus van deze webartikelenreeks mogelijk een probleem. Aangezien er telkens ingezoomd wordt op de situatie van één specifieke kansengroep en er ook nog eens gekeken wordt naar mogelijke verschillen binnen deze kansengroep, bestaat het risico dat de steekproefomvang te klein wordt. Om dat probleem te verhelpen, worden de analyses gebaseerd op een databestand waarin de 3 meest recente jaargangen van de SCV-survey werden samengevoegd (gepooled). Op deze manier wordt een dataset gecreëerd die wel voldoende groot is om veralgemeenbare uitspraken te doen over de situatie van de kansengroep in kwestie.

We doen beroep op 2 vragen om de doelgroep af te bakenen. Allereerst is er de vraag: ‘Heb je last van één of meerdere langdurige ziekte(n), langdurige aandoening(en) of handicap(s)?’. Hiermee krijgen we de ruime groep van personen met een langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuigelijke aandoening in beeld. Deze groep wordt nadien gespecificeerd door de vervolgvraag: ‘Hoe vaak ben je belemmerd in je dagelijkse bezigheden door deze langdurige ziekte(n), langdurige aandoening(en) of handicap(s)? Is dat ... zelden of niet/af en toe/voortdurend’. Zo is het mogelijk om binnen de groep die verklaart een langdurige aandoening te hebben, deelgroepen te onderscheiden op basis van de hinder die de aandoening veroorzaakt in het dagelijkse leven (Verbelen e.a., 2005; Samoy, 2012; Verlet e.a., 2013). Personen die aangeven omwille van een langdurige aandoening af en toe of voortdurend gehinderd te worden in het dagelijkse leven, beschouwen we als de doelgroep van dit artikel. We maken bij de presentatie van de gegevens een onderscheid tussen personen die af en toe hinder ondervinden en personen die voortdurend gehinderd worden.

De SCV-survey geeft aan dat een kwart van de meerderjarige Vlaamse bevolking zelf zegt te lijden aan een langdurige ziekte, aandoening of handicap. Goed 20% van de bevolking geeft aan dat deze aandoening ervoor zorgt dat ze af en toe of voortdurend

hinder ondervinden in hun dagelijkse bezigheden. Deze aandelen zijn vrij stabiel over de jaren heen (Bral & Vanweddingen, 2013).

Er zijn een aantal opmerkingen te maken bij deze operationalisering van de doelgroep. Er is in eerste instantie geen informatie over het soort aandoening; we weten enkel dat de respondent ze zelf als langdurig bestempelt. We hebben ook geen informatie over de aard van de beperkingen die voortvloeien uit de stoornis. Daarnaast verblijven personen met ernstige beperkingen vaak in collectieve huishoudens en net die groep wordt met surveys moeilijk bereikt. En tot slot is het uiterst moeilijk om mensen met een verstandelijke beperking via een survey te bereiken (Verbelen e.a., 2005; Verlet e.a., 2013). Met deze bemerkingen moet bij de interpretatie van de cijfers uitdrukkelijk rekening worden gehouden.

In wat volgt, kijken we eerst naar de deelname aan het verenigingsleven om vervolgens dieper in te gaan op de sociale contacten. Nadien komt de politieke participatie aan bod. Dan wordt er verder ingegaan op de arbeidsparticipatie. Ook de cultuurparticipatie wordt besproken. De sportdeelname en het internetgebruik zijn de twee laatste domeinen die behandeld worden alvorens af te sluiten met een uitleiding.

1. Verenigingsleven en sociale contacten

1.1. Deelname aan het verenigingsleven

De deelname aan activiteiten van verenigingen wordt algemeen beschouwd als een belangrijk aspect van maatschappelijke participatie. Er worden heel wat positieve effecten verwacht, zowel voor het individu zelf als voor de samenleving (Bral e.a., 2011). Men gaat ervan uit dat een individu door deel te nemen aan het verenigingsleven zijn sociaal kapitaal kan verhogen en zo zijn persoonlijke positie op verschillende domeinen van de samenleving (job, inkomen, ...). Op maatschappelijk vlak wordt het verenigingsleven een belangrijke rol toegedicht in het opwerpen van een dam tegen maatschappelijk wantrouwen. Van deelname aan het verenigingsleven wordt verwacht dat het zorgt voor meer vertrouwen en sociale verbondenheid tussen mensen. De Vlaamse overheid tracht het verenigingsleven dan ook te stimuleren. Tegelijk worden van het verenigingsleven extra inspanningen verwacht om alle lagen van de bevolking maximaal te bereiken.

De SCV-survey peilt naar het actieve lidmaatschap in het verenigingsleven op basis van een uitgebreide lijst van verenigingen. Een actief lid is iemand die zelf aangeeft aan de activiteiten van de vereniging deel te nemen of er een bestuursfunctie te vervullen.

De helft van de Vlamingen van 18 jaar en ouder is volgens deze definitie actief lid van minstens één vereniging. Dat aandeel ligt het hoogst bij de personen met een aandoening die geen hinder veroorzaakt in het dagelijkse leven. Diegenen met een aandoening die wel (af en toe of voortdurend) hinder veroorzaakt in hun dagelijks leven (dit zijn personen met een functiebeperking) zijn minder actief in het verenigingsleven (tabel 1). Het bivariate significante effect van het ondervinden van hinder door een langdurige aandoening op de deelname aan het verenigingsleven blijft echter niet overeind als in een multivariate analyse het effect van andere achtergrondvariabelen (geslacht, opleidingsniveau, leeftijd, huishoudinkomen, huishoudtype en bewonerstitel) in rekening wordt gebracht. Dit betekent dat als we al deze factoren constant houden, mensen met een functiebeperking niet minder participeren aan het verenigingsleven dan mensen zonder functiebeperking.

Tabel 1. Deelname aan verenigingen en sociale contacten met buren, niet-inwonende familie en vrienden/kennissen, naar aandoening en hinder (in %)

Aandoening	Deelname verenigings- leven	Sociaal contact met buren	Sociaal contact met familie	Sociaal contact met vrienden
Geen aandoening	52,4	68,6	61,8	59,7
Aandoening zonder hinder	56,2	69,9	64,3	54,2
Aandoening met hinder	42,3	70,4	65,6	53,9
Totaal (N = 4.338)	50,3	69,1	62,8	58,1
	$\chi^2 = 33,7$; df = 2; $p < 0,001$	$\chi^2 = 1,3$; df = 2; ns	$\chi^2 = 4,9$; df = 2; ns	$\chi^2 = 11,8$; df = 2; $p < 0,01$

ns: niet significant.

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010-2012.

Bekijken we de groep van personen met een functiebeperking (dit zijn personen met een aandoening en hinder: zie derde rij in tabel 1) dan is er sprake van een behoorlijk participatieverschil (tabel 2). De actieve deelname aan het verenigingsleven ligt significant hoger bij diegenen die 'slechts' af en toe hinder ondervinden van een langdurige aandoening, bij de hogeropgeleide personen met een functiebeperking, bij mannen met een functiebeperking, bij personen met een functiebeperking die samenwonen met een partner, bij personen met een functiebeperking met een hoger inkomen en bij personen met een functiebeperking die eigenaar zijn van hun woning (zie significantieniveaus in tabel 2). Leeftijd speelt geen significante rol.

Een aantal van deze achtergrondvariabelen hangt uiteraard samen: het al dan niet hebben van een hogere opleiding hangt samen met de leeftijd, het al dan niet eigenaar zijn van de woning hangt samen met het inkomen, ... Om het unieke effect van de verschillende achtergrondvariabelen na te gaan, werden ze samen in een multivariaat model opgenomen. Daaruit blijkt dat vooral het opleidingsniveau en de bewonerstijl de verschillen in participatie bij personen met een functiebeperking verklaren. Enkel bij deze achtergrondvariabelen blijft het gevonden bivariate verschil ook overeind in een multivariate analyse (niet in tabel).

In vergelijking met de situatie beschreven in het SVR-rapport van Pauwels & Pickery (2007), is de actieve participatie van de personen met een functiebeperking aan het verenigingsleven afgenomen van 54% tot 42%. Deze daling is echter niet significant. Bij de gehele bevolking is er in dezelfde periode een significante afname van de participatie aan het verenigingsleven.

1.2. Sociale contacten

In dit deel komen de niet-geformaliseerde sociale contacten van de personen met een functiebeperking (dit zijn personen met een aandoening en hinder) aan bod: contacten met familie, buren, vrienden en kennissen. In de literatuur wordt beduidend minder aandacht besteed aan participatie in informele sociale netwerken in vergelijking met participatie in formele netwerken (zoals verenigingen). Nochtans hebben ook informele contacten positieve gevolgen, onder meer op vlak van sociale vaardigheden en fysieke en mentale gezondheid (Bral e.a., 2011). Het is daarom niet verwonderlijk dat de Vlaamse Regering wil dat de Vlamingen in 2020 'intense sociale contacten' hebben (Pact 2020, doelstelling 2.3).

Tabel 2. Deelname aan verenigingen en sociale contacten bij personen met een functiebeperking (in %)

Achtergrondvariabelen	Deelname verenigings- leven	Sociaal contact met buren	Sociaal contact met familie	Sociaal contact met vrienden
Totaal (N = 978)	42,3	70,3	65,6	53,9
Hinder in dagelijkse bezigheden	*	ns	ns	*
Af en toe	45,5	69,4	65,1	57,7
Voortdurend	39,0	71,3	66,1	50,0
Geslacht	*	ns	ns	*
Man	47,1	71,8	62,4	59,0
Vrouw	39,2	69,6	67,7	50,6
Leeftijd	ns	***	**	*
18-24 jaar	45,2	45,2	64,3	64,3
25-34 jaar	42,0	52,9	70,6	65,2
35-44 jaar	46,6	75,7	55,2	50,9
45-54 jaar	45,9	68,5	60,0	58,2
55-64 jaar	44,0	67,8	65,6	51,9
65-74 jaar	43,4	82,4	62,3	58,1
75-plus	34,7	72,9	76,9	44,9
Opleidingsniveau	***	ns	ns	ns
Laag	34,6	71,2	69,0	52,3
Midden	49,0	70,0	61,9	56,5
Hoog	52,0	68,9	62,7	53,7
Huishoudtype	*	**	ns	ns
Met partner (en eventueel kinderen)	45,3	71,8	67,4	52,9
Alleenstaande (en eventueel kinderen)	39,2	72,0	63,5	56,3
Andere	30,6	52,8	59,7	52,8
Equivalent huishoudinkomen	**	ns	ns	ns
Laagste kwintiel	31,1	67,1	67,9	47,7
2 ^{de} kwintiel	44,2	73,5	67,7	52,6
3 ^{de} kwintiel	50,0	70,4	64,8	53,1
4 ^{de} kwintiel	47,7	71,1	59,7	60,2
Hoogste kwintiel	51,0	73,3	67,6	63,5
Bewonerstitel	***	*	***	ns
Eigenaar	46,0	72,4	68,8	54,6
Huurder	31,4	64,5	55,9	51,6

ns: niet significant.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ (bivariate analyses).

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010-2012.

In de SCV-survey wordt jaarlijks gevraagd hoe dikwijls men een praatje maakt met de burens en hoe dikwijls men niet-thuiswonende familie en vrienden of kennissen ontmoet. 7 op de 10 volwassen Vlamingen maakt minstens wekelijks een praatje met de burens, goed 6 op de 10 ontmoet minstens wekelijks niet-inwonende familieleden en iets minder dan 6 op de 10 ontmoet minstens wekelijks vrienden of kennissen (tabel 1). Personen met een aandoening, al dan niet met hinder in de dagelijkse bezigheden als gevolg daarvan, hebben minder frequent contact met vrienden. Inzake contacten met familie of burens zijn er geen significante verschillen. Het negatieve bivariate effect van een aandoening (en hinder) op de contacten met vrienden vervalt als ook het effect van andere achtergrondvariabelen in rekening wordt gebracht.

Verdere opdeling van de personen met een functiebeperking (dit zijn personen met een aandoening en hinder: zie derde rij in tabel 1) naar geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudtype, huishoudinkomen en bewonerstitel geeft slechts een beperkt aantal significante verschillen (tabel 2).

Personen met een functiebeperking die eigenaar zijn van hun woning hebben vaker contact met burens. De contacten met burens hangen ook af van het huishoudtype waarin men woont en van de leeftijd: hoe ouder hoe meer contacten met de burens. Wanneer tegelijkertijd rekening wordt gehouden met alle genoemde achtergrondkenmerken, speelt enkel leeftijd en bewonerstitel een rol bij de contacten met burens (niet in tabel).

Bij contacten met de familie is ook de leeftijd van belang: de jongeren hebben veel contact, het contact ligt het laagst bij de 35-44-jarigen om van dan af opnieuw te stijgen. Net als voor contacten met burens is er ook bij familiale contacten een invloed van het eigenaarschap van de woning. Beide effecten blijven ook significant indien tegelijk de effecten van de andere achtergrondvariabelen in rekening worden gebracht.

Voor contacten met vrienden speelt bij personen met een functiebeperking de leeftijd, het geslacht en de ondervonden hinder een rol. Deze bivariate significante effecten op contacten met vrienden blijven niet overeind in een multivariaat model.

Binnen het domein van de sociale contacten zijn er geen significante wijzigingen ten opzichte van de situatie beschreven in de publicatie uit 2007, niet voor de gehele bevolking en niet voor personen met een functiebeperking.

2. Politieke participatie

In een moderne samenleving wordt politieke participatie als een belangrijke voorwaarde gezien voor een goed functionerende democratie (Bral e.a., 2011). Een beperkte participatie of een afname ervan of het feit dat bepaalde groepen systematisch minder participeren dan andere groepen, wordt als negatief beschouwd. Daarbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat een beperkte of ongelijke politieke participatie ervoor zorgt dat vragen en eisen van (bepaalde groepen) burgers onvoldoende meegenomen worden in het beleid.

Met politieke participatie worden activiteiten bedoeld gericht op het beïnvloeden van de beleidsvoering. Die kunnen heel wat verschillende vormen aannemen en zijn grosso modo in te delen in 2 grote groepen: geïnstitutionaliseerde en niet-geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie. Geïnstitutionaliseerde politieke participatie wordt door de overheid of door de politieke elite zelf georganiseerd en verloopt via de formele electorale en klassieke politieke inspraakkanalen. Bij niet-geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie wordt de vorm door de participant zelf bepaald. Het gaat om beïnvloeding van de beleidsvoering via kanalen die individuen – al dan niet samen met anderen en in georganiseerd verband – zelf opzetten.

In de SCV-survey worden heel wat verschillende vormen van politieke participatie bevraagd op basis waarvan bovenstaande tweedeling gemaakt kan worden.¹ Geïstitutionaliseerde politieke participatie omvat het lidmaatschap van een politieke partij, het bijwonen van een politieke manifestatie, geld schenken of verzamelen voor politieke actie, kandideren op een verkiezingslijst en lidmaatschap van een lokaal advies-, inspraak- of overlegorgaan. Niet-geïstitutionaliseerde politieke participatie omvat het tekenen van een petitie, het boycotten of opzettelijk kopen van producten omwille van politieke redenen, deelname aan demonstraties, zijn mening uiten bij een politicus of ambtenaar of in de media, deelname aan een politiek forum of discussiegroep op internet, informatie verzamelen over de plannen of beslissingen van de overheid en lidmaatschap van een buurt- of actiecomité of bewonersgroep. Er wordt gevraagd aan welke van bovenstaande activiteiten de respondent in het jaar voorafgaand aan de bevraging heeft deelgenomen.

Bijna 2 op de 10 Vlamingen van 18 jaar en ouder participeert op een geïstitutionaliseerde manier aan politiek (tabel 3). Dubbel zo veel volwassen Vlamingen participeren aan politiek op een niet-geïstitutionaliseerde manier. Er is voor beide vormen van politieke participatie een significant verschil naargelang de mate van hinder die personen ondervinden door een langdurige ziekte of aandoening. Personen met een aandoening die daar in hun dagelijks leven niet door gehinderd worden, participeren veel meer dan de andere groepen. Dit verschil blijft overeind als ook rekening wordt gehouden met andere achtergrondvariabelen².

Tabel 3. Politieke participatie, naar aandoening en hinder (in %)

Aandoening	Geïstitutionaliseerde politieke participatie	Niet-geïstitutionaliseerde politieke participatie
Geen aandoening	18,0	37,5
Aandoening zonder hinder	31,0	50,3
Aandoening met hinder	18,7	33,3
Totaal (N = 2.893)	18,8	37,2
	$\chi^2 = 15,9; df = 2$ $p < 0,001$	$\chi^2 = 15,9; df = 2$ $p < 0,001$

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010 en 2012.

Bij personen met een functiebeperking (derde rij in tabel 3) ligt het aandeel personen dat op een geïstitutionaliseerde manier politiek participeert op 19%, bij de niet-geïstitutionaliseerde participatie gaat het om 33%. Bij de geïstitutionaliseerde politieke participatie is er bij personen met een functiebeperking sprake van een bivariaat significant effect van opleiding en bewonerstitel. De participatie neemt toe met het opleidingsniveau en ligt hoger bij eigenaars dan bij huurders. Bij de niet-geïstitutionaliseerde politieke participatie van personen met een functiebeperking zijn er meer effecten significant: mate van hinder in dagelijkse bezigheden, leeftijd, opleidingsniveau en huishoudinkomen.

Multivariate analyse maakt duidelijk dat de verschillen aangaande institutionele politieke participatie bij personen met een functiebeperking voornamelijk verklaard kunnen worden door verschillen in opleidingsniveau. Bij de niet-geïstitutionaliseerde politieke participatie is er, als alle achtergrondvariabelen in rekening worden gebracht, enkel een uniek effect van opleiding en beschikbaar huishoudinkomen.

¹ Politieke participatie werd niet bevraagd in de SCV-survey van 2011. De in deze paragraaf besproken resultaten zijn dan ook gebaseerd op de gepoolde dataset van de SCV-survey 2010 en de SCV-survey 2012.

² Voor de niet-geïstitutionaliseerde politieke participatie is dit slechts randsignificant ($p = 0,056$).

Tabel 4. Politieke participatie bij personen met een functiebeperking (in %)

Achtergrondvariabelen	Geïstitutionaliseerde politieke participatie	Niet-geïstitutionaliseerde politieke participatie
Totaal (N = 666)	18,7	33,3
Hinder in dagelijkse bezigheden	ns	**
Af en toe	20,4	38,2
Voortdurend	16,8	28,4
Geslacht	ns	ns
Man	19,8	36,4
Vrouw	18,1	31,4
Leeftijd	ns	***
18-24 jaar	17,9	39,3
25-34 jaar	18,2	52,3
35-44 jaar	16,7	45,2
45-54 jaar	22,1	36,8
55-64 jaar	19,4	34,7
65-74 jaar	23,4	32,4
75-plus	12,9	15,1
Opleidingsniveau	***	***
Laag	14,0	22,1
Midden	18,2	36,9
Hoog	33,1	58,5
Huishoudtype	ns	ns
Met partner (en eventueel kinderen)	20,0	35,5
Alleenstaande (en eventueel kinderen)	16,0	28,3
Andere	20,0	35,0
Equivalent huishoudinkomen	ns	***
Laagste kwintiel	12,7	16,1
2 ^{de} kwintiel	17,4	30,9
3 ^{de} kwintiel	22,9	44,8
4 ^{de} kwintiel	21,1	38,5
Hoogste kwintiel	25,7	47,1
Bewonerstitel	*	ns
Eigenaar	21,0	34,3
Huurder	12,2	29,8

ns: niet significant.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ (bivariate analyses).

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010 en 2012.

In het SVR-rapport van 2007 werd geen onderscheid gemaakt tussen geïstitutionaliseerde en niet-geïstitutionaliseerde politieke participatie. Er werd wel nagegaan wie in het jaar voorafgaand aan de bevraging had deelgenomen aan minstens 1 uit een lijst van 8 mogelijke politieke acties. Die 8 acties zijn ook alle opgenomen in de bevestigingen van 2010 en 2012 zodat op basis van de deelname aan deze 8 acties de vergelijking kan gemaakt worden tussen de situatie beschreven in het SVR-rapport van 2007 en de situatie in de periode 2010-2012. Daaruit blijkt dat de politieke participatie bij de personen met een functiebeperking gedaald is van 42% naar 34%. Die daling is

quasi gelijk aan de afname van de politieke participatie bij de totale volwassen bevolking.

3. Arbeidsparticipatie

De arbeidsparticipatie van kansengroepen wordt op de voet gevolgd door de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). In 2012 was slechts 39% van de Vlaamse bevolking met een arbeidshandicap aan het werk (Samoy, 2013). Ook de diversiteitsbarometer van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (2012) toont dat het hebben van een handicap of een chronische aandoening een sterk negatief effect heeft op de arbeidsdeelname.

Ondanks de uitgebreide monitoring van de arbeidssituatie van kansengroepen vinden wij het toch zinvol om ook de SCV-resultaten over arbeidsdeelname op te nemen in deze reeks. Het geeft ons de kans om dieper in te gaan op de factoren die de arbeidsdeelname van kansengroepen beïnvloeden. Bovendien kunnen we zo de link leggen met andere vormen van participatie en nagaan in welke mate er sprake is van cumulatie van niet-participatie (zie slotbeschouwingen).

De gepoolde resultaten van de SCV-surveys van 2010, 2011 en 2012 geven aan dat iets meer dan de helft van de volwassen Vlamingen op het moment van de bevraging betaald werk heeft (tabel 5).³ Zoals verwacht ligt dat aandeel bij personen met een functiebeperking (dit zijn personen met een aandoening en hinder) heel wat lager dan bij de groepen zonder functiebeperking. Het verschil tussen de groep zonder aandoening en deze met een aandoening maar zonder hinder in de dagelijkse activiteiten is heel wat kleiner. Als rekening gehouden wordt met het effect van de andere achtergrondvariabelen blijven deze bevindingen overeind.

Tabel 5. Arbeidsparticipatie naar aandoening en hinder (in %)

Aandoening	Arbeidsparticipatie
Geen aandoening	58,6
Aandoening zonder hinder	54,5
Aandoening met hinder	31,4
Totaal (N = 4.338)	52,2

$\chi^2 = 221,4$; $df = 2$; $p < 0,001$.

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010-2012.

Bij de personen met een functiebeperking (derde rij van tabel 5) bestaan grote verschillen inzake arbeidsdeelname (tabel 6). Quasi alle achtergrondkenmerken hebben een bivariaat effect op de arbeidsparticipatie van personen met een functiebeperking. Enkel bij eigenaarschap zien we geen effect.

Heel wat achtergrondvariabelen hangen uiteraard samen. Via een multivariate analyse kan het unieke effect van elk van deze variabelen op de arbeidsdeelname worden nagegaan. Daaruit blijkt dat 4 achtergrondkenmerken van personen met een functiebeperking unieke effecten hebben op hun arbeidsparticipatie. De mate van hinder heeft een duidelijk negatief effect: hoe meer hinder de persoon met een functiebeperking in zijn dagelijks leven ondervindt, hoe kleiner de kans op betaald werk. Ook de leeftijd speelt een rol: personen met een functiebeperking tussen 25 en 54 jaar hebben meer kans op betaald werk dan andere leeftijdsgroepen. Ook het geslacht van de persoon met een functiebeperking heeft een uniek effect: mannen

³ De bevraging van arbeidsdeelname in de SCV-survey verschilt van de bevraging in de EAK-enquête. In de SCV-survey wordt gevraagd of de respondent op het moment van de bevraging betaald werk heeft. In de EAK-enquête gaat het om de personen die tijdens de referentieweek van de bevraging minstens 1 uur betaalde arbeid hebben verricht.

hebben meer kans op betaald werk dan vrouwen. Ten slotte is er een effect van het inkomen: personen met een functiebeperking met een hoger inkomen hebben meer kans om betaald werk te hebben.

Tabel 6. Arbeidsparticipatie bij personen met een functiebeperking (in %)

Achtergrondvariabelen	Arbeidsparticipatie
Totaal (N = 978)	31,4
Hinder in dagelijkse bezigheden	***
Af en toe	41,3
Voortdurend	21,3
Geslacht	**
Man	37,2
Vrouw	27,6
Leeftijd	***
18-24 jaar	21,4
25-34 jaar	70,6
35-44 jaar	72,2
45-54 jaar	62,7
55-64 jaar	25,7
65-74 jaar	1,9
75-plus	0,4
Opleidingsniveau	***
Laag	18,5
Midden	39,2
Hoog	53,1
Huishoudtype	***
Met partner (en eventueel kinderen)	35,9
Alleenstaande (en eventueel kinderen)	22,2
Andere	30,6
Equivalent huishoudinkomen	***
Laagste kwintiel	21,5
2 ^{de} kwintiel	17,3
3 ^{de} kwintiel	38,8
4 ^{de} kwintiel	43,0
Hoogste kwintiel	63,5
Bewonerstitel	ns
Eigenaar	32,2
Huurder	29,0

ns: niet significant.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ (bivariate analyses).

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010-2012.

Binnen het domein van de arbeidsparticipatie, gemeten door het al dan niet hebben van betaald werk, zijn er geen significante wijzigingen ten opzichte van de situatie zoals gedocumenteerd in 2007, niet voor de gehele bevolking en niet voor personen met een functiebeperking.

4. Cultuur, sport en internet

4.1. Cultuurparticipatie

De Vlaamse Regering wil dat Vlaanderen in 2020 qua levenskwaliteit aan de top staat van de EU. Het regeerakkoord stelt onomwonden dat de verhoging van de cultuurparticipatie daarbij een belangrijke randvoorwaarde is (Vlaamse Regering, 2009). Er dient dus extra aandacht besteed te worden aan de structurele achterstand van bepaalde doelgroepen aangaande cultuurparticipatie.

Om cultuurparticipatie in beeld te brengen, wordt in de SCV-survey gepeild of de respondenten het voorbije jaar minstens 1 keer aan een culturele activiteit hebben deelgenomen. Het gaat meer bepaald om het bijwonen van een klassiek concert, een opera, een rock- of popconcert, een jazz- of bluesconcert, een folkloristisch of traditioneel concert, een dans of balletvoorstelling of om een bezoek aan een toneelvoorstelling, een museum, een bibliotheek of een bioscoop.

Iets meer dan 3 op de 4 Vlamingen van 18 jaar en ouder nam tijdens het jaar voor de bevraging aan minstens één van deze culturele activiteiten deel (tabel 9). Dat aandeel ligt het hoogst bij de personen met een aandoening die daar geen hinder van ondervinden in het dagelijkse leven en is heel wat lager bij personen met een aandoening die daar wel door gehinderd worden. Het bivariate verschil naar aandoening en hinder blijft overeind als ook het effect van andere achtergrondvariabelen in rekening wordt gebracht.

Tabel 7. Cultuurparticipatie, sportdeelname en internetgebruik naar aandoening en hinder (in %)

Aandoening	Cultuurparticipatie	Sportdeelname	Internetgebruik
Geen aandoening	80,1	56,1	77,2
Aandoening zonder hinder	88,1	59,6	80,4
Aandoening met hinder	64,5	37,4	55,3
Totaal (N = 4.338)	77,0	52,1	72,4
	$\chi^2 = 119,3; df = 2; p < 0,001$	$\chi^2 = 111,2; df = 4; p < 0,001$	$\chi^2 = 185,7; df = 2; p < 0,001$

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010-2012.

Verdere analyse maakt duidelijk dat ook bij personen met een functiebeperking (derde rij in tabel 9) bepaalde groepen beduidend meer aan cultuur participeren dan andere groepen (tabel 10). De cultuurparticipatie ligt significant hoger bij personen met een functiebeperking die in hun dagelijks functioneren niet voortdurend gehinderd zijn, bij jongere personen met een functiebeperking, bij hoog opgeleide personen met een functiebeperking, bij personen met een functiebeperking met een hoger inkomen en bij personen met een functiebeperking die niet alleenstaand zijn.

Indien we rekening houden met de onderlinge samenhang van al deze achtergrondvariabelen dan vallen een aantal effecten weg. Dan blijken vooral de mate van hinder bij dagelijkse bezigheden, de leeftijd en het opleidingsniveau de verschillen in participatie bij personen met een functiebeperking te verklaren. Enkel deze achtergrondvariabelen hebben in het multivariate model een uniek significant effect op de cultuurparticipatie van personen met een functiebeperking.

Tabel 8. Cultuurparticipatie, sportdeelname en internetgebruik bij personen met een functiebeperking (in %)

Achtergrondvariabelen	Cultuurparticipatie	Sportdeelname	Internetgebruik
Totaal (N= 978)	64,6	37,4	55,4
Hinder in dagelijkse bezigheden	***	***	***
Af en toe	72,5	45,8	62,5
Voortdurend	56,6	28,7	48,1
Geslacht	ns	**	**
Man	67,4	43,1	60,8
Vrouw	62,7	33,8	51,8
Leeftijd	***	***	***
18-24 jaar	90,5	61,9	100,0
25-34 jaar	88,2	41,2	91,3
35-44 jaar	83,6	48,7	90,5
45-54 jaar	72,4	50,3	74,1
55-64 jaar	69,9	39,9	58,5
65-74 jaar	63,5	35,2	38,4
75-plus	32,6	14,7	12,1
Opleidingsniveau	***	***	***
Laag	46,9	28,2	32,9
Midden	75,8	42,4	71,7
Hoog	93,8	54,0	88,7
Huishoudtype	***	ns	***
Met partner (en eventueel kinderen)	69,3	39,5	60,3
Alleenstaande (en eventueel kinderen)	54,9	32,8	43,7
Andere	63,9	38,9	60,3
Equivalent huishoudinkomen	***	***	***
Laagste kwintiel	53,0	23,7	36,1
2 ^{de} kwintiel	56,5	31,7	44,2
3 ^{de} kwintiel	67,9	40,3	59,4
4 ^{de} kwintiel	82,9	49,2	78,3
Hoogste kwintiel	85,7	58,1	89,4
Bewonerstitel	ns	ns	ns
Eigenaar	60,8	39,0	55,1
Huurder	65,9	32,7	55,9

ns: niet significant.

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001 (bivariate analyses).

Bron: SCV-survey, gepoolde dataset 2010-2012.

In vergelijking met de situatie beschreven in het SVR-rapport van 2007, is de cultuurparticipatie van personen met een functiebeperking niet significant gewijzigd. Bij de totale bevolking is er in dezelfde periode sprake van een significante afname.

4.2. Sportdeelname

Sportdeelname voor personen met een functiebeperking lijkt niet vanzelfsprekend. Toch heeft sporten ook voor deze groep ontegensprekelijk een positieve invloed op de

gezondheid. Bovendien gebeurt sporten vaak in groepsverband wat zorgt voor sociale contacten en verbondenheid.

In de SCV-survey wordt op basis van een ja/nee-vraag nagegaan of de respondent al dan niet aan sport doet. Sporten wordt daarbij ruim opgevat en omvat ook activiteiten als wandelen of fietsen. Net iets meer dan de helft van alle respondenten geeft aan te sporten (tabel 7). Het is weinig verwonderlijk dat sporten sterk samenhangt met het hebben van een aandoening en het al dan niet ondervinden van hinder hierdoor. Bij diegenen die een aandoening hebben maar hierdoor niet gehinderd worden, sport 6 op de 10. Bij personen met een aandoening die wel hinder ondervinden in het dagelijks functioneren, sport minder dan 4 op de 10. Ook als rekening wordt gehouden met het effect van andere achtergrondvariabelen blijft dit verschil overeind.

Ook binnen de groep van personen met een functiebeperking (derde rij van tabel 7) varieert de sportdeelname (tabel 8). De participatie ligt significant hoger bij personen met een functiebeperking die af en toe hinder ondervinden, bij jongere personen met een functiebeperking, bij mannen, bij hogeropgeleiden en bij diegenen die beschikken over een hoger inkomen.

Een aantal van deze achtergrondvariabelen hangt samen. Uit multivariate analyse blijkt dat de mate van hinder, de leeftijd en het inkomen elk afzonderlijk een uniek effect hebben op sportdeelname bij personen met een functiebeperking. Het effect van geslacht en opleidingsniveau is weggevallen onder controle van de andere kenmerken. Dat betekent dat het verschil in sportdeelname naar geslacht en opleidingsniveau grotendeels samenhangt met de andere achtergrondkenmerken.

De sportparticipatie van personen met een functiebeperking is tegenover de situatie beschreven in het SVR-rapport van 2007 niet gewijzigd. Dit is anders dan bij de gehele bevolking: daar is de sportparticipatie wel significant afgenomen.

4.3. Internetgebruik

Het Vlaamse regeerakkoord vindt het 'elementair' dat elke Vlaming kan participeren aan de vooruitstrevende informatiemaatschappij (Vlaamse Regering, 2009). Het is de ambitie om ervoor te zorgen dat ook kwetsbare doelgroepen voldoende mediatoegang hebben en voldoende mediageletterd zijn. In deze reeks wordt het concept van mediageletterdheid beperkt tot het internetgebruik. Iemand wordt hier beschouwd als een internetgebruiker als hij of zij gedurende de laatste 3 maanden voor de bevraging het internet heeft gebruikt, thuis, op het werk, op school of elders.

Iets meer dan 7 op de 10 volwassen Vlamingen geeft aan tijdens de 3 maanden voor de bevraging het internet te hebben gebruikt (tabel 7). Het gebruik neemt sterk af indien de persoon een aandoening heeft die hinder veroorzaakt in het dagelijkse leven: van hen gebruiken slechts iets meer dan de helft het internet. Dit verschil blijft ook overeind als het effect van andere achtergrondvariabelen in rekening wordt gebracht.

De personen met een functiebeperking die niet voortdurend gehinderd zijn, de jongeren, de mannen, de hogeropgeleiden, de niet alleenstaanden en de personen met een functiebeperking die over hogere inkomens beschikken, gebruiken significant vaker het internet dan de andere groepen (tabel 8). In het multivariate model verdwijnen de effecten van de mate van hinder en geslacht. Alle andere variabelen hebben elk een uniek effect op het internetgebruik van personen met een functiebeperking.

Het internetgebruik van personen met een functiebeperking is tegenover de situatie beschreven in het SVR-rapport van 2007 toegenomen van 37% tot 55%. Deze stijging loopt parallel met die bij de totale volwassen bevolking, waar het internetgebruik in dezelfde periode steeg van 60% tot 72%.

Slotbeschouwingen

Dit webartikel is het tweede in een reeks over de participatie van kansengroepen op verschillende domeinen van het maatschappelijke leven. In dit webartikel wordt op basis van de resultaten van de SCV-survey van de Studiedienst van de Vlaamse Regering ingegaan op de participatie van personen met een functiebeperking. In een eerder webartikel kwam al de maatschappelijke participatie van ouderen aan bod.

Uit de gepresenteerde cijfers blijkt in eerste instantie dat personen met een functiebeperking (personen met een aandoening en hinder) op heel wat levensdomeinen minder participeren dan personen zonder een functiebeperking. Bij de sociale contacten met burens en familie en bij de klassieke politieke inspraak is er geen verschil tussen de onderscheiden groepen. Opvallende vaststelling is dat de participatie van personen met een langdurige aandoening die daarvan geen hinder ondervinden bij hun dagelijkse activiteiten hoger ligt dan de participatie van personen zonder een aandoening. Dat is het geval bij de participatie aan het verenigingsleven, de politiek, cultuur, sport en internet.

Het negatieve effect van het hebben van een functiebeperking op de deelname aan het verenigingsleven en het ontmoeten van vrienden blijft niet overeind als andere achtergrondvariabelen zoals geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudinkomen, huishoudtype en bewonerstitel in rekening worden gebracht. Indien al deze factoren constant worden gehouden, zijn personen met een functiebeperking niet minder actief in het verenigingsleven en hebben ze niet minder contact met vrienden. Bij de andere onderzochte vormen van het maatschappelijke leven (politiek, cultuur, sport, arbeid en internet) ligt de participatie van personen met een functiebeperking, ook als gecontroleerd wordt voor de andere achtergrondkenmerken, wel nog steeds lager dan bij de andere personen.

Ook binnen de groep van personen met een functiebeperking blijken grote participatieverschillen te bestaan. Welke achtergrondvariabelen voor significante verschillen zorgen, varieert van domein tot domein. Maar als er sprake is van een significant effect van een bepaalde achtergrondvariabele, dan loopt dat over de verschillende levensdomeinen heen nagenoeg steeds in dezelfde richting:

- de mate waarin men hinder ondervindt, heeft een negatief effect: hoe meer hinder hoe minder men participeert;
- mannen met een functiebeperking participeren meer dan vrouwen;
- leeftijd heeft een negatief effect op de participatie: hoe ouder de persoon met een functiebeperking, hoe minder hij of zij participeert (bij de sociale contacten is het leeftijdseffect heel wat complexer);
- naarmate personen met een functiebeperking hoger opgeleid zijn, ligt hun participatie hoger;
- personen met een functiebeperking die samenwonen met een partner (en eventueel kinderen), participeren meer dan zij die alleen wonen;
- personen met een functiebeperking met een hoger huishoudinkomen participeren meer dan personen met een lager inkomen;
- personen met een functiebeperking die eigenaar zijn van het huis waarin ze wonen, participeren meer dan huurders.

Sommige achtergrondkenmerken blijken bij personen met een functiebeperking vaker effect te hebben binnen de verschillende domeinen van het maatschappelijke leven dan andere. Niet geheel onverwacht heeft de mate waarin men hinder ondervindt door de langdurige aandoening een groot effect op de participatie van personen met functiebeperkingen. Dit neemt niet weg dat ook opleiding, inkomen en bewonerstitel binnen heel wat domeinen van het maatschappelijke leven een grote invloed hebben op de participatie van personen met een functiebeperking.

Het effect van deze achtergrondvariabelen speelt in heel wat gevallen ook bij de groep personen met een aandoening zonder hinder. Toch blijkt bij een aantal

participatievormen het effect van bepaalde achtergrondvariabelen vooral op te treden bij personen met een functiebeperking. Een duidelijke lijn zit daar echter niet in. Voor geen enkele achtergrondvariabele is er sprake van een systematisch sterker effect over alle participatievormen heen. Zo heeft eigenaarschap een sterker positief effect op de institutionele politieke participatie van personen met een functiebeperking dan op die van de groep zonder functiebeperking en inkomen een sterker positief effect op de niet-institutionele politieke participatie van personen met een functiebeperking dan op die van de groep zonder. Verder is het verschil voor het hebben van betaald werk tussen de groep met een functiebeperking en de groep zonder groter bij de hoge inkomens. Tot slot speelt de leeftijd in 2 gevallen een rol. Een verschil voor het wekelijks ontmoeten van vrienden doet zich vooral voor bij de jongste leeftijdsgroep, terwijl bij sportbeoefening het verschil in participatie groter is bij de 35-54-jarigen.

Vergeleken met de situatie zoals beschreven in het SVR-rapport van Pauwels en Pickery uit 2007 is enkel het internetgebruik van personen met een functiebeperking toegenomen. De politieke participatie van personen met een functiebeperking is, net als bij de totale bevolking, in diezelfde periode afgenomen. Bij alle andere onderzochte domeinen van het maatschappelijke leven is de participatiegraad van personen met een functiebeperking, in vergelijking met 2007, niet significant gewijzigd. Dit wijkt voor een aantal domeinen wel af van de evolutie bij de totale bevolking: de participatie aan het verenigingsleven, cultuur en sport is sinds 2007 bij de totale bevolking licht afgenomen.

Tot slot wordt nog kort ingegaan op de cumulatie van niet-participatie over verschillende domeinen heen: verenigingsleven, politiek, arbeid, cultuur, sport en internet. In de periode 2010-2012 blijkt ongeveer 8% van de volwassen Vlamingen aan geen enkel van deze domeinen te participeren. Dat aandeel ligt op hetzelfde niveau als de situatie gerapporteerd in het SVR-rapport van 2007. Deze groep loopt het grootste risico op maatschappelijke isolatie.

De cumulatie van niet-participatie ligt in de periode 2010-2012 bij de mensen met een functiebeperking met 16% dubbel zo hoog als bij de totale volwassen bevolking. Het is vooral de groep met voortdurend hinder die aan geen enkel van de domeinen participeert. Bij deze groep cumuleert 22% van de respondenten niet-participatie, bij de groep met af en toe hinder is dit percentage 11% en bij de groep zonder of met zelden hinder slechts 5%. Multivariate analyse geeft echter aan dat er enkel een significant verschil is voor de groep met veel hinder. Indien gecontroleerd wordt voor andere achtergrondvariabelen verdwijnt het verschil tussen de groep met af en toe hinder en de groep zonder of zelden hinder. De multivariate analyse toont verder dat de cumulatie van niet-participatie vooral samenhangt met opleiding en inkomen (lageropgeleiden cumuleren vaker niet-participatie dan hogeropgeleiden, lage inkomens cumuleren vaker niet-participatie dan hoger opgeleiden). Daarnaast is er ook, zoals uit het vorige webartikel rond ouderen al bleek, een duidelijk uniek effect van leeftijd (ouderen cumuleren aanzienlijk vaker niet-participatie).

Literatuurlijst

Bral, L. (2013). *Pact 2020. Kernindicatoren Meting 2013*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Bral, L. & Vanweddigen, M. (red.) (2013). *VRIND 2013. Vlaamse Regionale Indicatoren*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Bral, L., Carton, A., Noppe, J., Pauwels, G., Pickery, J. & Verlet, D. (2011). Sociale, maatschappelijke en politieke participatie in Vlaanderen en Europa. In: Noppe, J., Vanderleyden, L. & Callens, M. (red.). *De Sociale Staat van Vlaanderen 2011*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Cantillon, B., Lefebure, S. & Van de Bosch, K. (2009). De materiële levensomstandigheden van ouderen in Vlaanderen: lessen uit Europa. In: Cantillon, B., Van den Bosch, K. & Lefebure, S. (red.). *Ouderen in Vlaanderen en Europa: tussen vermogen en afhankelijkheid*. Leuven: Acco.

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (2012). *Diversiteitsbarometer Werk*. Brussel: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

Noppe, J., Pauwels, G. & Moons, D. (2012). *Wie participeert niet? Deelname van ouderen aan verschillende domeinen van het maatschappelijke leven*. SVR-webartikel 2012/9. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering. Geraadpleegd via <http://www.vlaanderen.be/svr>

Pauwels, G. & Pickery, J. (2007). *Wie participeert niet? Ongelijke deelname aan het maatschappelijke leven in verschillende domeinen*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Samoy, E. (2013). *Handicap en arbeid. Deel I. Definities en Statistieken over de arbeidsdeelname van mensen met een handicap*. Brussel: Departement Werk en Sociale Economie.

Smet, P. (2009). *Beleidsnota 2009-2014. Gelijke kansen. Samen gelijke kansen versterken*. Brussel: Vlaamse overheid.

Verbelen, J., Samoy, E. & Van Geel, H. (2005). *Vlamingen met een handicap of langdurige gezondheidsproblemen. Een verkennende schets van hun sociale positie en hun situatiebeleving aan de hand van concrete onderzoekscijfers (Stativaria 34)*. Brussel: Administratie Planning en Statistiek.

Verenigde Naties (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities*. New York: United Nations.

Verlet, D., Moons, D. & Weekers, K. (2013). Leven met een functiebeperking in de stad: positionering en kijk op de wereld. In: Bral, L. & Schelfaut, H. (red.). *Steden binnenstebuiten! Analyses op de Stadsmonitor 2011*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Vlaamse Regering (2009). *Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden. Voor een vernieuwende, duurzame, en warme samenleving*. Brussel: Vlaamse overheid.